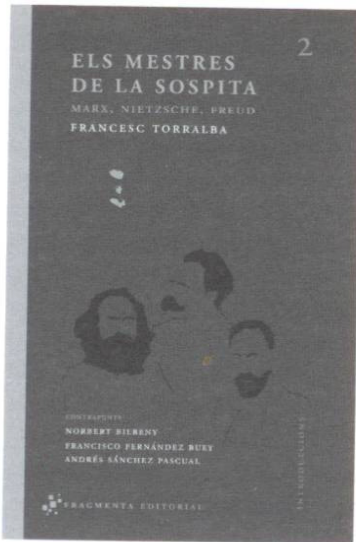
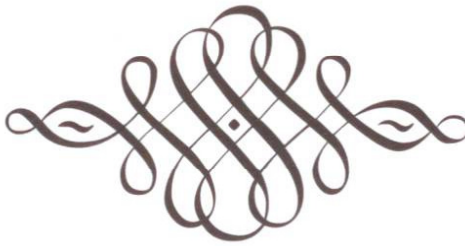

NOTÍCIA DE LLIBRES

ELS MESTRES DE LA SOSPITA Marx, Nietzsche, Freud

FRANCESC TORRALBA

Fragmenta Editorial, 2006

El reconegut filòsof i teòleg Francesc Torralba (1967) ens apropa en aquesta breu exposició a algunes idees fonamentals

de les propostes filosòfiques de Marx, Nietzsche i Freud. No es tracta d'una sistemàtica completa del seu pensament, sinó d'una introducció a les opinions que aquests van mantenir respecte de la qüestió – general – de la fe.

Aquesta obra s'emmarca dins de la col·lecció 'Introduccions' de l'Editorial Fragmenta de recent creació. Aquest projecte, iniciat el darrer mes de maig, proposa un acostament no confessional al fet religiós, la qual cosa pressuposa que és encara possible parlar de manera rellevant de religió i de 'fet' religiós, sense exposar-hi una postura 'militant' o apologetica d'una o altra opció religiosa. Queda, doncs, justificat que el llibre s'ajusti a les opinions que van mantenir aquests pensadors entorn de la 'qüestió' religiosa.

L'obra es divideix en tres àmplies seccions. La primera, que inclou els tres primers capítols, constitueix la presa de posició de l'autor davant del fet de la 'sospita' en si i en la seva relació amb la filosofia. Posteriorment, es desenvolupen les tesis de

Marx, Nietzsche i Freud en capítols successius, dividit cada un d'ells en tres epígrafs amb una pregunta com a encapçalament que posa de relleu la 'sospita' tractada. Per últim, el llibre es tanca amb una petita conclusió del mateix Torralba i tres escrits breus ('Contrapunts') d'altres autors que discuteixen 'in situ' el text de Torralba. Aquestes breus aportacions, cedides per Norbert Bilbeny, Francisco Fernández Buey i Andrés Sánchez Pascual, i que tracten alguna qüestió relacionada amb la temàtica estudiada, permeten que s'obri un diàleg real sobre les qüestions esmentades, alhora que amplien els horitzons conceptuals d'un lector que trobarà en aquesta iniciativa una font de recursos hermenèutics. Sense cap dubte, aquest 'format dialèctic' està cridat a ser un dels èxits més originals i interessants d'aquesta nova editorial, perquè amb ell aconsegueix transportar els lectors a una veritable àgora del pensament.

Atès que el mateix Torralba assumeix que només hi ha diàleg

si hi ha alteritat (p.29), és a dir, reconeixement del lloc de l'altre, per què no preguntar-se un mateix si l'altre pot tenir de veritat raó? Tal com va dir Ricoeur, creador de l'afortunada expressió (p.7), la referència de 'mestre de la sospita' s'ha de dirigir especialment al fet de posar en dubte la realitat antropològica típicament moderna (i amb ella la història, la moral i el sentit últim), representada paradigmàticament pel cogito cartesà (p.13). No obstant això, és fàcil intuir que la 'deconstrucció' i l'abocament a l'abisme, que vénen de la mà de la sospita, ens empenyin a buscar en aquests pensadors noves muletes idolàtriques que facin més suportable els treballs de la reconstrucció.

No hauríem de caure, però, en aquesta idolatria. Segons Torralba, és 'raonable' posar sota sospita a la mateixa sospita (p.16), cosa que significa que abans d'iniciar el repte de la sospita, s'anteposa una reflexió prèvia sobre la seva essència, tasca aquesta última que per al nostre autor té molt a veure amb la idiosincràsia de la filosofia, ja que l'exercici del pensador no és altra cosa que practicar la sospita (p.17). I si filosofia significa això, ens veiem, en realitat, abocat al repte, com va dir Jaspers, d'un viatge sense retorn (p. 23), el qual si bé provoca inquietud i inestabilitat en primera instància, "recompensa" la nostra actitud valenta amb l'oferiment de nous camins cap a les cimeres més altes, i com a efecte encara més

directe, amb l'obtenció d'una major perspectiva vital i un guany en tolerància i humilitat (p.24).

Així i tot, el mestre de la sospita incomoda. Què hi podem fer? D'entrada, ni evadir-lo ni refutar-lo, sinó practicar un diàleg veraç amb ell. És a dir, donar-li veu pròpia i acollir-lo a la nostra interioritat, tot assumint així, evidentment, la necessitat de confrontar-lo i cercar per nosaltres mateixos un punt de vista al respecte (p.29). Aquesta voluntat lloable, però, implica un esforç i un compromís exigents: abans de donar respostes racionals a tota crítica articulada (p.34), cal exiliar-se de les pròpies certeses en el reconeixement del seu espai ja que només així se salvaguarda l'honradesa intel·lectual i l'autèntic creixement espiritual. I això és el que fa Torralba.

Rere d'aquesta metafilosofia de la pròpia sospita, l'autor dedicarà els seus esforços a cada un d'aquests tres mestres de la sospita. Els capítols respectius s'estructuren en tres apartats introduïts per una pregunta expressada amb la mateixa fórmula: "I si...", fet que denota clarament l'assumpció de la sospita introduïda per cada un dels mestres. Així doncs, en el capítol dedicat a Marx, es tracten les preguntes entorn l'essència última de l'home (matèria), el sentit i la filosofia de la història (teologia), i la superstició que rau en el cor de la creença religiosa (Opinió vs. Raó 'científica'), unes

qüestions que repercuteixen en l'estatus de "criatura" de la persona, l'estatus i decreixement del paper de la identitat personal en favor del de classe, i l'estatus de la definició d'aquelles realitats humanes que no són resoltes sota els paràmetres de ciència positiva (fet que comporta una pèrdua de la consciència d'especificitat i grandesa de l'home en el conjunt de l'univers). Unes hipòtesis que Torralba discuteix en conjunt perquè entén que parteixen d'uns previs assumits sense més (p.61 i p.70), tot i que no per això minva, a parer seu, la necessitat de recuperar el filòsof més enllà de les misèries de la dogmatització posterior de la seva figura i obra —en el marxisme— (p. 36), tanmateix aprofitada per molts d'altres per desacreditar el geni alemany i estalviar-se, així, les sospites esbossades.

El capítol següent (el V) està dedicat a Nietzsche, el mestre de la sospita per antonomàsia (p. 74) i a l'anunci que fa de la mort a Déu. Una asseveració que, si bé ha provocat rius de tinta, ha estat ràpidament assimilada sense cap prèvia justificació de la seva credibilitat i envergadura estrictament filosòfiques. Des d'aquest punt de vista, Torralba es posiciona de manera clara i contundent: en un pla de rigor conceptual, aquesta afirmació no té cap sentit (p. 75). Una vegada més, però, no s'han de menysprear les grans lliçons que poden extreure's de la reflexió de Nietzsche per a la transmissió de la fe i els ídols "divins" que

afecten aquest procés (p.81).

Però l'obra de Nietzsche no acaba pas aquí. Després d'aquesta primera pregunta sobre la possible mort de Déu, es reprèn el discurs seguint la possibilitat de l'etern retorn i el vitalisme, i la misericòrdia com a feblesa i pobresa anímica de l'home. Això darrer, arrel del nihilisme vertader per a Nietzsche (p.96), ens situa a l'estela de l'últim mestre de la sospita que tractem aquí.

La contribució més notable de Sigmund Freud (capítol VI), un dels "ateus més lúcids" (p. 99), és sens cap dubte la psicoanàlisi, una teoria de pretensioses pinzellades 'científiques', la validesa epistemològica de les quals es troba compromesa precisament per aquest afany. Però si cal indicar l'apriori fonamental del que parteix Freud en tota la seva obra, caldrà també afirmar el pessimisme antropològic com a nucli hermenèutic de tota la seva proposta (p.103).

En aquest capítol, les grans sospites articulades es refereixen a l'entitat ontològica de l'home (manat de pulsions), a la relació entre religió i repressió, amb la conseqüent compensació il·lusòria de la mateixa, i, en tercera instància, a una crítica de la projecció com a veritable nucli de la religió, al qual ens ha conduït la pròpia naturalesa d'aquella compensació. Dos reclams de Torralba criden aquí poderosament l'atenció.

El primer es refereix al consol – una intuïció genial de Freud sobre una de les necessitats

fonamentals de l'home (p.109) – i a les seves expectatives, fossat de contínua sospita psicoanalítica, a les quals, en el fons, el 'Déu crucificat' no sols no respon, sinó que sobrepassa i trenca (p.113). El segon reclam demana el retorn del Totalment Altre com a misteri a través del símbol i d'una 'imatge' purificada, trànsit que pot fer ús perfectament de l'esforç freudià (p.125). Una petició que continua en el setè i darrer capítol escrit per Torralba, en el qual es proposa l'Ateisme en Déu' com a clau hermenèutica (von Balthasar) per a la ruptura dels ídols i l'obertura al Déu-Altre cristià. És aquesta una tasca espiritual que exigeix constància i superació i que, per tant, cal que s'ajudi de tota gran aportació cultural, categoria on figuren les contribucions d'aquests tres colossos de la sospita (p. 132). El llibre viu aquí un punt d'inflexió amb la inserció dels tres contrapunts que hem esmentat. Aquestes aportacions són en si mateixes petits corpus conceptuals que deixen al lector noves llavors de reflexió. Així doncs, per exemple, Norbert Bilbeny pensa que després de Freud tan sols hi té cabuda una religiositat sense creença humana (p.144). O Francisco Fernández Buey, que troba el fil conductor del text de Torralba en la defensa de la cosmovisió cristiana (p. 148), i es pregunta si aquest Marx és marxista (o freudià aquest Freud, i nietzscheà aquest Nietzsche). Alhora que posa sobre la taula una intuïció dialèctica sobre la

història de les idees que explicaria l'aparició de futures sospites, arran precisament de la detecció d'escletxes en els sistemes d'aquests mestres de la sospita (p.150). Finalment, Sánchez Pascual, que lamenta –en contraposició a Torralba– la denominació ricoeuriana de "mestres de la sospita" en entendre-la com un exemple de 'formulació química' que no sempre és vàlida i necessària en la filosofia (p.151), exposa la provocativa interpretació de la mort de Déu com un 'acte' netament cristià, ja que no només significa que Déu ha de morir per salvar l'home, sinó que fonamentalment, s'exhorta el cristià a ser un mateix (p.155).

En definitiva, el llibre de Torralba es vertebrava entorn de la reflexió sobre la 'sospita', una actitud existencial envers qualsevol enunciat de la vida que té molt a veure amb l'exercici filosòfic. Un escrit que destaca, sobretot, pel seu original format 'dialògic' i del qual podem dir que, més enllà de la simplificació que comporta tota aproximació pedagògica, ens ofereix, especialment en la seva primera part, un punt de referència estimulante per tal que la filosofia recuperi tant la seva particular disconformitat reflexiva com el seu natural abastiment d'elements eidètics suggerents, tasques que s'intueixen urgents donada la realitat líquida en la qual el món contemporani s'ha submergit.

Miquel Seguró Mendlewicz